

DUBROVAČKI SITNOSLIKARI

CVITO FISKOVIO

Među mnogobrojnim i raznovrsnim primorskim majstorima od XI. do XVIII. stoljeća najrjeđe se spominju sitnoslikari, minijaturisti, pisari i iluminatori rukopisnih knjiga. Njihova su imena vrlo rijetka i pored množine kodeksa, koji su se sačuvali na našem primorju¹). Ali premda se rukopisne knjige lako unašahu iz inostranstva, ipak je u našoj bogatoj umjetničkoj prošlosti bilo majstora koji su se tim bavili.

Stošić je zabilježio da je na šibenskom rukopisu Sacra scriptura ispisanom karolinškom minuskulom, kcji Folnesics datira u drugu polovicu XI. stoljeća²) označeno, doduše drugim rukopisom, »Fr. Domenicus de Tragurio me fecit«, ali nije jasno, da li je taj redovnik ispisao taj svezak³). U knjižnicama primorskih gradova sačuvalo se nekoliko lijepih iluminiranih kodeksa XIV. i XV. stoljeća, a uporedo s tim zna se i za nekoliko imena minijaturista, koji su tada živjeli i radili, pa se može pretpostaviti da je poneki od tih radova njihov. Mnogi kodeksi pokazuju strane utjecaje, montekasinske minijatorske škole u XII i XIII. stoljeću, bolonjske od kraja XIII. do kraja XV. stoljeća, a poneki mletačke, ferarske i francuske, ali ipak nekoliko njih nosi lokalne oznake.

Splitski evangelistar iz kraja VII. stoljeća napisan je posebnom vrsti poluuncijalnog pisma, a pismo u misalu senjskog arhidakona Tome iz XV. stoljeća ima također posebno obilježje. Pored toga spominjanje mjesnih kultova i obrada u sadržaju kao i nekih znakova u ikonografiji, očituje da su se neke od tih knjiga pisale kod nas, te da je u Dalmaciji postojala pisarska škola već od ranog srednjeg vijeka.

Nekoliko imena još jasnije potvrđuje našu djelatnost na ovom polju sitne umjetnosti, a značajno je, da ih se sreća najviše u XV. i XVI. stoljeću, kad je naša domaća škola bila najbrojnija i baš u doba iz kojeg potiče najveći broj naših kodeksa.

Poznat je rukopisni kodeks Statuta grada Splita, koji je 1395. godine gotičkim slovima ispisao i crvenim i modrim inicijalima iskitio splitski redovnik Mihovil. Njegov primjerak se čuva sada u Muzeju grada Splita.

Glagoljaš Butko ispisao je početkom XV. stoljeća Hrvojev misal, u kojemu je minijature naslikao neki nepoznati naš majstor. Šegvić spominje i glagoljaša fra Miju, koji je oko 1443. godine iskitio glagolski ritual⁴), koji se nalazi u Rimu. Iz prve polovice XV. stoljeća je i Quadragesimale u knjižnici šibenskih konventualaca, ispisano od nekog Andrije u Splitu⁵), možda onog Andruška Dubrovčanina, kojeg ćemo kasnije spomenuti, jer su Dubrovnik i Split u to vrijeme bili umjetnički povezani. Dominikanac Bartul iz Trogira ispisao je 1451. godine jedan vatikanski kodeks⁶). Pismoslikar Frano iz Hvara sklopio je 1453. godine sa franjevcima rapskog samostana sv. Eufemije ugovor za pisanje brevijera⁷), a senjski arhidakon Toma dovršio je tri godine zatim misal, sačuvan u župnom arhivu Vrbnika na Krku⁸), s inicijalima koji se nadovezuju na ukrase slavenskih crkvenih knjiga⁹).

Krajem XV. stoljeća bavi se sitnoslikarstvom Marko iz Zadra¹⁰), kojeg spominje Sabalich i pjesnik Marko Marul-Pečenić. On u oporuci ostavlja svojoj sestri Biri »... libellum meum cum picturis historie evangelice manu mea compositum atque depictum«, a splitskim domenikancima »compendium Biblie manu mea conscriptum«. Zanimajući se za slikarstvo bijaše dobio za svoju knjižnicu libellus de arte picture, a nije isključeno da je sam izrezao¹¹) drvoreze za svoju »Juditu«. Eitelberger spominje zadarske minijaturiste fra Banaventuru iz Silbe, fra Antuna i fra Luku, koji su navodno radili u XV. stoljeću, ali još nema dokaza o njihovu radu¹²).

U XVI. stoljeću slikali su u Mlecima minijaturiste, Dalmatinci, Frano de Dominicis, vjerojatno Rabljanin, i Šibenčanin Grgur Miroseo, čiji je brat Frane bio također tu slikar¹³. Poznat nam je rad Julija Klovića (Giulio Clovio) rođenog u Grižanima u Vinodolu, koji se isticao svojim minijaturama tokom tog stoljeća u Italiji i Splitskanina Bone Razmilovića, koji je kasnije, u drugoj polovici XVII. stoljeća, kad je umjetnost minijature bila skoro zaboravljena, slikao u zavičaju svoje poznate korale¹⁴).

Portretna minijatura, koja se razvila u Evropi osobito u XVIII. i XIX. stoljeću, nje govala se i u Dalmaciji. Ovdje ima mnogo minijaturnih portreta na bijelokosti i tvrdom papiru, ali im autori još nisu poznati. Spomenut će tek dvojicu iz prve polovice XIX. stoljeća; Splitskanina Petra Zečevića, čija se potpisana minijatura arheologa Frana Carrare čuva u novoosnovanom gradskom muzeju u Splitu¹⁵) i Korčulanina Jozipa Zmajića, čija minijatura u Kaporovoj zbirci u Korčuli prikazuje stariću pri molitvi u bieder-mayerskoj nošnji sa natpisom:

Giovanna vedova Capor di anni 75

Giuseppe Smaich suo nipote fece nel 1829

Oba rada pokazuju istančanost izvedbe i poznavanje obradbe minijaturnog portretiranja.

U opširnoj, iako još nepotpunoj, naučnoj literaturi o dubrovačkim umjetničkim zanatima samo je arhivar Kovač spomenuo nekoliko sitnoslikara¹⁶), pa ću o njima ovdje iznijeti neke dosada nepoznate podatke.

Čini se, bar po dosad istraženim podacima, da je u Dubrovniku bilo na našem primorju najviše sitnoslikara, što je i prirodno kad se zna za veću razinu ekonomskog i kulturnog života Republike od ostalih dalmatinskih gradova. Tu su i slikarstvo i ostali umjetnički zanati bili najbolje razvijeni, pa stoga ni oprema knjige nije zaostala. Ukrašivale su se ponajviše crkvene knjige, pa su se tim osobito bavili svećenici, kojima je poznavanje sadržaja olakšavalo posao, jednako kao i redovnicima koji su odavna njegovali sitnoslikarstvo.

Krajem XIV. i početkom XV. stoljeća bavio se tim svećenik Marin Kovačić. Nismo mu dosada prepoznali nijedan rad, ali je on zastalno već u XIV. stoljeću, kad se u Dubrovniku razvijao umjetnički obrt, bio poznat i izvan granica svog zavičaja, pa je stoga dobijao narudžbe i ostalih dalmatinskih gradova, koji su u starije doba bili međusobno povezani i umjetničkim obrtom, pa i sitnoslikarstvom. Nekom svećeniku Jakovu Zadraninu isplaćeno je u Dubrovniku 1363. godine iz ostavštine Đive de Bielle dukat za početak pisanja neke knjige¹⁷), a tokom prve polovice XV. stoljeća živio je u dubrovačkom franjevačkom samostanu Zadranin Rafael i tu iskitio i ispisao korale, koje su Mala braća upotrebljavali pri svečanostima u koru¹⁸), po čemu se može pretpostaviti da ti bijahu lijepo iluminirani. Tako je i Marin Kovačić ispisao misal za dominikance u Šibeniku. On je u srpnju 1405. godine sklopio u dubrovačkoj kancelariji ugovor sa domenikancima Pavlom i Stjepanom¹⁹), da će im ispisati i minijaturama ukrasiti i potpuno opremiti taj misal za četrdeset i tri dukata. Svota bijaše prilično velika, pa se može zaključiti da je knjiga, koju im je predao u travnju 1408. godine, bila raskošno ukrašena.

Iz jednog nedatiranog pisma doznajem o tome nešto više. Kovačić je naime odugovlačio pisanje i naručitelji su zamolili dubrovačke dominikance, da ga potaknu na izvršavanje obaveze, dajući mu potanje upute kako da ukrasi misal. Iz njihova pisma, koje se može datirati između 1406 i 1407 godine i po tome, jer se tu spominje pljačka, koju su na Vrani počinili Apuljci, a ti su kao vojnici Ladislava Napuljca bili tada u Zadru, šibenski dominikanci traže da im sitnoslikar izvede oko petnajest inicijala zlatnom i plavom bojom, a ostale svijetlo-crvenom, da im za neka evanđelja, koja se pjevaju na Bogojavljenje, na Malu Gospu i na još nekim svečanostima i za pjesmu Velike subote Exultet iam angelica ispiše glazbene kajde, a pred kanonom mise, da im naslika minijaturu sa raspećem na Golgoti. Iz tog pisma se vidi kako su naručitelji određivali i davali tačne upute sitnoslikarima, jednako kao i ostalim maj-

storima umjetničkog obrta, sudjelujući tako u njihovu radu i djelujući nehotice na razvoj umjetnosti. Sam pak Kovačićev rad iz ovog pisma nam je jasniji.

Nekoliko godina zatim u rujnu 1412. godine obavezao se²⁰), da će dubrovačkom kancelaru Jakovu de Ugodonis ispisati lijepi i potpuni misal, u kojemu će slova bojadisati modrom i crvenom bojom. Taj je valjda bio jednostavniji od onog koji bijaše ispisao za šibenski domenikanski samostan, jer je ugovorena cijena bila niža a rok izvedbe kraći. Ugovor je u notarskoj knjizi brisan, ali je ipak vjerojatno da je rukopisna knjiga dovršena, jer su stranke još u veljači slijedeće godine bile u vezi. U tom ugovoru se spominje da kancelarov misal treba sličiti onom koji je predan dubrovačkoj stolnoj crkvi, pa izgleda da je i taj bio ispisao don Marin.

Njegov imenjак svećenik Marin Ratković bavio se također pisanjem i ukrašavanjem knjiga već kao klerik. Početkom 1413. godine bio je započeo pisati mali misal za svećenika Radetu Ilića, a ranije mu bijaše dovršio misal, koji je Ilić svojom oporukom, napisanom te godine, ostavio nekom svećeniku Ivanu Vlahovu²¹).

U veljači 1443. godine Ratković je sklopio ugovor sa Kotoranim Trifunom Bućom, članom istaknute plemićke porodice, koja se bijaše nastanila u Dubrovniku, obavezujući se da će dovršiti brevijar, koji je bio započeo pisati Ivan Buća i nedovršenog ostavio franjevačkom samostanu u Slanomu. Brevijar je bio iskićen zlatom, modrom i crvenom bojom na pergameni²²).

U prvoj polovici XV. stoljeća spominje se i svećenik Andruško kao pisar misala, a da je minijaturista i pisara bilo nekoliko, vidi se i po tome što svećenik Nikola Milogostić preporuča u svojoj oporuci krajem 1419. godine, da se Andrušku povjeri pisanje misala, koji on bijaše namijenio oltaru križa u stolnoj crkvi, ali ako Andruško ne prihvati narudžu neka ga ispiše neko drugi²³).

Kad je umjetnički obrt, naročito klesarstvo i slikarstvo, u drugoj polovici XV. stoljeća ojačalo u Dubrovniku²⁴), uslijed jačih ekonomskih prilika, sreta se naravno također i nekoliko pisara.

U rujnu 1450. godine obavezao se svećenik Nikola Antunov, da će ispisati Klementu M. Gučetiću dubrovački statut i predati im ga kroz deset mjeseci otpremljenog, osim zlatnih kopčica na koricama²⁵), koje je vjerojatno imao skovati neki zlatar, jer su oni to radili. Poznato je na primjer da je šibenski zlatar Horac Fortezza iskitio srebrnim aplikama knjige bratovština u XVI. stoljeću.

Krajem 1453. g. obavezao se don Ivan Okruglić Ivanu Gunduliću izvršitelju oporuke udovice nekog brijača Radoja i svećeniku Niži Radoniću, da će im u roku od godine dana ispisati i ukrasiti na pergameni crvenim slovima i minijaturama veliki misal uz cijenu od stotine perpera, od kojih mu je Gundulić krajem slijedeće godine isplatio polovicu²⁶). Misal je bio namijenjen crkvi sv. Nikole na Prijekome, ali ga tu više nema. Naručitelji su tražili da

Okruglič pruži uzorak slova kojim će ispisati misal i da ga ostavi u kancelariji zbog jačeg jamstva izvedbe, jednako kao što su to često radili i drugi majstori umjetničkih obrta, ali se nije obavezao da će uvezati misal. To su imali izvršiti i drugi majstori, vjerojatno su to činili »magistri librorum«, a-tih je u Dubrovniku bilo. Godine 1457. spominju se »magister a libris« Živan Radojević i »magistri librorum« svećenik Nikola sin Radonje i neki Ivan²⁷). U Dubrovniku se sačuvalo nekoliko uvezanih rukopisa i tiskanih knjiga gotičkog i renesansnog kožnatog uveza sa graviranim ukrasima i mjedenim kopčama i aplikama, od kojih će mnogi biti rad mjesnih majstera, osobito na onim knjigama koje su ispisane u gradu.

Znamo za dva uvezivača knjiga u Splitu: Frana Rudičića, koji je 1556. godine popravio spomenuti kodeks splitskog Statuta, ukrasivši vjerojatno sa mjedenim raspelom njegove korice i Petra Kačića, koji je 1639. godine ponovno popravio taj uvez.

Dubrovački i dalmatinski majstori nisu mogli sami udovoljiti naredbama; potražnja za knjigama je ojačala u doba humanizma i renesanse, a posao minijaturista i pisara bijaše spor. Stoga se i u ovoj grani sitne umjetnosti zaposluju i u Dubrovniku stranci.

Trgovinom koja je kolala između Dubrovnika i prekomorskih apulskih gradova u srednjem vijeku povezala se i umjetnost tih dvaju obala, a ta veza bijaše izmjenična. Nije samo južna Italija nudila Dubrovčanima uzorke svojih umjetničkih djela, već su naši majstori odlazili u njena mjesta i tu umjetnički stvarali. Dubrovačka romanička stolna crkva, sačuvana u modelu grada na zlatnom kipu sv. Vlaha, pokazuje svojim bočnim zidom sličnost sa crkvom sv. Nikole u Bariju i s. Sepolera u Barletti, a reljef Jakova koji spava, na mramornom dovratniku u dubrovačkom lapidariju, slični reljefu na vratima stolne crkve u Trani²⁸). Dubrovački kipari, rezbari, slikari i zlatari odlazili su raditi u južnu Italiju ili su tamo izvozili svoje radove²⁹).

Lako prenosive knjige i njihovi majstori prelazili su također preko mora istim lađama kojim se prenosilo apulsko žito i balkanske sirovine. Majstor Stjepan Marellus iz apulskog mjesta Polinjana boravio je u Dubrovniku i u srpnju 1487. godine sklopio ugovor sa arhidakonom Matom Ranjinom, kao zastupnikom ostalih kanonika, da će ispisati za stolnu crkvu tri ili četiri sveska graduala. Obavezao se da će ispisati muzičke note i slova, ali da neće naslikati pozlaćene ni kistom bojadisane minijature »... exceptis dum taxat litteris magnis de hyminiatura aurea et pennelli ad quas ipse non teñeatur«. Slijedeće godine, početkom srpnja, predao je on dva sveska graduala, a primio dvadeset i dva dukata³⁰).

Nekoliko dana zatim, 9. srpnja 1488. godine, obavezao se skupa sa svećenikom Donatom de Liano de Andria opatu lokrumskog benediktinskog samostana, da će do Božića ispisati i iskititi minija-

turama dio graduala. Ugovorili su da će prva dva ispisana svešćića uputiti preko firentinskog trgovca Ivana Strozzi nastanjenog u apulskom gradu Traniu, opatu na ogled, a on da će im odmah otpisati da li je zadovoljan, e da bi mogli nastaviti graduale koje će, svešćić po svešćić, slati preko Strozzija. Pergamena i slova imala su biti jednaki kao i u onim gradualima, koje su majstori izradivali za kaptol³¹). Iz ovog se ugovora vidi da je Stjepan kanio tih dana napustiti Dubrovnik i otići u Trani gdje je imao da dovrši ovaj posao skupa sa Donatom.

Njegove graduale, jednako kao i ostale ovdje spomenute rukopisne knjige, nisam našao. Dubrovački potres XVII. stoljeća i nehaj vremena uništili su mnogo tih umjetnina, pa ih u gradu ostalo samo nekoliko kojima se zna autor.

U samostanu Male braće čuva se Officium mortuorum, rad veroneškog redovnika Martina, vjerojatno iz kraja XV. stoljeća. Taj majstor osrednje vrijednosti potpisao se u minijaturi slova P gotičkim slovima »hic miniavit frater Martinus de Verona sacerdos«, ali se ne zna, da li je boravio u Dubrovniku, kao ni za Mlečane franjevence, Ludovica Ferra, čiji se psaltir ukusno iskićen minijaturama 1490. godine, nalazi u toj knjižnici i Josipa Mariju Cordans, koji je 1740. godine, kad je minijatura bila sasvim opala, ispisao na papiru i ukrasio antifonarij te knjižnice.

Dok nam je rad Dubrovčanina Feliksa, koji je živio na renesansnom dvoru Matijaša Korvina i čije minijature spominje Fessler i ostali pisci³², ostao još skriven, može se zasada upoznati tek radove triju dubrovačkih minijaturista: fra Bernardina sina plemića Orsata Gučetića iz XVI. stoljeća, fra Serafina Crijevića iz XVIII stoljeća i fra Bernardina Vujičića, koji se bavio sitno-slikarstvom čak i sredinom XIX. stoljeća.

Gučetić je regbi bio cijenjen u svom redu; dvaput je imenovan provincijalom. Zvahu ga Gerić, a umro je u zavičaju 1569. godine³³). Prema Rodinom pisanju postojao je malo ranije i drugi franjevac istog imena i nadimka, koji je 1490. godine bio vikar provincije³⁴). Gučetić je u franjevačkom samostanu na otoku Daksu ispisao gotičkim minuskolom martirologij, koji se čuva u knjižnici Male braće.

Kodeks je napisan na pergameni na sto i trideset listova, veličina mu je 22 x 15.5 cm. Uvezan je u korice prekrivene kožom, na kojoj su urezani ukrasi gotičko-renesansnog stila, ruže, palmice i preplet. To je vjerojatno dubrovački uvez, pa nam pokazuje kako se ta dva stila, koja su se u dubrovačkom graditeljstvu povezali na posebni način, preplitali ovdje i na koricama knjiga krajem XV. stoljeća. Korice su učvršćene metalnim aplikama sa polukuglicama i kopčama, iskićenim reljefnim svijećem. Pri dnu 115. lista je zapis koji nam crvenim i crnim gotičkim slovima, jednakim onim na ostalim listovima, otkriva autora:

finis ad laude Dei:
 scriptū in loco sacri scopuli Daxe. An̄o Dnī M.
 d. XXXXI. die XXVIII. m̄sis decebris finitū e.
 Qui scripsit huc librū feliciter scribat: et finalit' in celo
 ī perpetuū vivat. Fr. Bernardin'
 fr. B'nardin horsati de gotijs. dict'
 Gerich scripsit libr, o. m.

Rukopis je ispisan crnim, crvenim i modrim slovima. Velika početna slova ističu se crvenom, modrom a ponegdje i zelenom bojom. Manja početna, crna, slova istaknuta su žutom mrljom.

Četiri su velika inicijala. Plavo i zeleno C na strani 9 je u cvjetnoj četvorini bijelih cvjetova na smeđem dnu, kojoj je sa strane produžen vijugav ukras smeđim mastilom. Crveno je A na strani 87 u četvorini bijelih cvjetova na žutom dnu, a bočni ukras mu je sličan onome sa slova C. Tomu je slično i zeleno C na strani 107, gdje su ukrasi pojačani. Najljepši je posljednji veliki inicijal A na strani 112 u sličnoj cvjetnoj četvorini plavog dna.

Manji inicijali prepleteni su okomitim crtama nacrtanim perom razdijeljeni u tri reda, iskićena vijugastim ukrasima i nizom cvjetova u malim četvorinama: na strani 1 K, na strani 7, 18 i 116 N, na strani 26, 33, 86 i 105 R, na strani 41, 77 i 117 I, na strani 59 O, na strani 96 A, na strani 120 i 126 L, na strani 121 D, na strani 123 dvaput je slovo V. Ovakovi inicijali su po svom laganom nacrtanom ukrasu poznati osobito u mletačkim rukopisima XV. stoljeća. Slični su onima u psaltiru zadarskog franjevačkog samostana, koje je objelodanio Folnesics. Očito je dakle da je Gučetić imao pred sobom mletačke uzorke i po njima radio. Ti inicijali sliče jednostavnijim inicijalima sakramentarija, koji se čuva u knjižnici korčulanskog opata, ispisanog u XV. stoljeću od Salvatora Brunetus iz Barlette, kako se to čita na zadnjem listu:

Domnus Salvator Brunectus
 barolitan' scripsit

Druge nam rukopisne knjige fra Bernardina Gučetića nisu poznate, ali je vjerojatno on bio ispisaao za redovnike svog samostana i veliki psaltir, koji je raskidan, jer manji inicijali uspravnih crta tog psaltira sliče inicijalima njegovog martirologija. Dvanaest listova tog psaltira zalijepljeno je kasnije u korice triju svezaka antifonara, šest listova u korice već spominjanog psaltira Ludovika Ferra, a nekoliko listova u korice Officium mortuorum Martina iz Verone. Svi se ti svesci čuvaju u istoj knjižnici.

Iz 17. stoljeća poznat nam je za sada samo jedan dubrovački sitnoslikar. To je dominikanac Ignacije Martellini (1624—1656), o kojemu pišu Serafin Crijević u svom poznatom rukopisu Biblio-

theca Ragusina i Appendini u navedenom djelu. Prešavši u Italiju on je u S. Maria della Sanità u Napulju, gdje je umro mlad, ukrasio minijaturama lijepe korale.

Iako rjeđe, ali se u Dubrovniku nastavilo ukrasivanjem rukopisa i u XVIII. stoljeću. Istaknuti dubrovački dominikanac i povjesničar Serafin Crijević (1686.—1759.) ispisao je sam svoj prijevod Života bl. Ozane i iskitio ga inicijalima.

Rukopisna knjiga veličine 26 x 19 cm ima 82 papirnata lista. Skraćeni naslov joj je: *De rebus gestis Beatae Ozannae a Chataro . . . commentarius ignoti authoris ex vulgari itala in linguam latinam traslatus et notis illustratus a Fratре Seraphino Maria Cervа Ragusino . . . MDCCXXXVI.*

Crijević je jednobožno crnilom i perom nacrtao okvir naslova u svinutom lišću. Taj ukras je potpuno u baroknom stilu. U knjizi je perom i kistom dvaput naslikana bl. Ozana, a poglavlja počinju velikim inicijalima nacrtanim samo crnilom. U inicijalu P na str. 1 i N na str. 35 prepliću se maske, životinje i aždaje, ptice i djeca. U vrpci inicijala C na str. 37 je autorov potpis: FRATER SERAPHINUS C. i kentaur u kasu vitla sa ulovljenim ždralom. Sva tri inicijala su gotička, a likovi i maske su barokni. Crijević ih je vješto ispisao i sastavio, a u izvedbi ukrasa i malih likova pokazao je više vještine nego u dva slaba crteža bl. Ozane na čitavoj stranici.

Uzorke za svoje inicijale uzeo je vjerojatno iz knjige *Vespaziana Amfiareo, Opera nella quale s'insegna a scrivere varie sorti di lettere*, izdane u Mlecima 1572. godine. Taj priručnik je bio poznat u Dalmaciji, pa je slične inicijale upotrebio u 17.—18. stoljeću i nepoznati trogirski pisar Xivota sfetoga Venantia, napisanog hrvatskim jezikom za crkvu sv. Mihovila u Trogiru. Tri sveske tih lekcija su u knjižnici Arheološkog muzeja u Splitu. (Uporedi sl. L. Olschki, *Choix de livres anciens*, sv. IV. str. 1594. Florence 1914.).

U velikoj svesci, koja se dijeli u dva dijela, prvi pod naslovom: *Viginti supra centum sanctorum, beatorum, ac venerabilium fratrum ordinis praedicatorum, chronologico ordine digestae imagines* i drugi *Quiquaginta, sanctarum, beatarum ac venerabilium sororum ordinis praedicatorum ex innumeris ferre delectarum imagines*, Crijević je sabrao bakroreze istrgnute ponajviše iz tiskanih knjiga XVII. stoljeća. U nedostatku svih svetaca svog reda on je mnogima rezao ili prebojadisao ime sred baroknog okvira i ispisao drugo, pa budući da nije mogao ponekad lik složiti s novim imenom, nadodao mu je oznake. Učinio je tim ikonografsku zbrku, nedozvoljenu nipošto povjesničaru koji je istraživao domaću i stranu arhivsku građu. U toj knjizi on je bojadisao mnoge bakroreze, uokvirivao ih lisnatim vijencima i nacrtao sam Ozanu Kotorku u kraljliku. Ni okviri ni taj crtež nemaju umjetničke vrijednosti.

Dubrovački minijaturista fra Grgur Ivanelli, o kojemu Appen-
dini piše³⁵) da je živio početkom XVIII. stoljeća i hvali osobito
njegovu Magdalenu i Bičevanje, slikano prema slici Karla Maratte
koje je početkom XIX. stoljeća on vidio u Dubrovniku, nije nam
dosada poznat sa svojim radovima.

Ukrasivanje rukopisnih knjiga produljilo se međutim u Du-
brovniku sve do sredine XIX. stoljeća i franjevac Bernardin Iva-
nov Vuičić je jedan od posljednjih koji se tim bavio uprkos preplave
štampanih knjiga.

Vuičić je učio u Italiji, gdje se zanimao više za slikarstvo ne-
goli za teologiju, ali u tom ipak nije osobito uspio. Gonjen svojim
neobuzdanim temperamentom živio je nemirno, ogriješavajući se
o pravila svog reda, ali se konačno, nakon lutanja po Albaniji i dru-
gamo, ipak smirio u svom dubrovačkom samostanu, gdje se, vje-
rojatno obuzdan bolešću, bavljao sitnim poslovima, koji bijahu
u nesuglasju s njegovom nemirnom ćudi; slikao je ukrase oltar-
nih predočnica, bojadisao umjetno cvijeće³⁶) i ispisao, prešavši
svoju šezdesetu godinu, antifonarij.

Papirnati, gotičkom minuskulom ispisani, antifonarij, veličine
54 x 36,5 cm. ima 371 označenu stranicu, kazalo, 9 listova antifo-
narija franjevačkih svetaca i konačno 37 stranica različitih doda-
taka. Vuičić je očito cijenio ovaj svoj rad, te je triput napisao, na
naslovu, na 326 i 371 strani, da je on tu knjigu ispisao tokom 1818.
godine. Devoljno će biti objelodaniti najpotpuniji natpis sa 326.
stranice, jer su ostali uglavnom isti:

Explicit antifonariū pro
priūm sanctorum per anni cir-
culum à Prē Bernardino Vvi
cich à Ragusio ordinis mi-
norum regul. opservantie
S. P. nostri Francisci Pro
vincie Ragusine alumno
etatis sue ann. LXII ma-
iori qua potuit attenti-
one, ac diligentia elabo-
ratum
Anno Domini
MCCCCXVIII

Inicijali su bojadisani crveno, žuto, plavo i zeleno. Rukopis je
nestalan a akvarelni inicijali nisu osobite umjetničke vrijednosti.
Inicijal H na str. 39 prikazuje sv. Vlaha, O na str. 94 prika-
zuje svinute zmije i križ u krajoliku Golgote, u vješto sastavlje-

nom inicijalu C na str. 107 barokno sladunjavi lik sv. Ante kleči pred malim Isusom, u inicijalu I na str. 183 je sv. Klara, u inicijalu C na str. 219 je prizor stigmatizacije, inicijal S na str. 301 je vješto sastavljen od dvije svinute zmije, ali je ta zamisao preuzeta od ranijih minijaturista³⁷). Na str. 100 je prikazan franjevac, koji kleči pred pojavom euharistije, a na strani 242 je minijatura sv. Franje u špilji pred križem.

U boji i u crtežu Vuičić jasno pokazuje opadanje minijature veoma odmaklog baroka, ali se u tipu slova još podržava bolonske škole XV. stoljeća. To nije znak provincijske zaostalosti nego strogo zadržavanje tradicije. Mlečanin Josip Marija Cordans, franjevac koji je 1740. godine ispisao na papiru antifonarij u istoj knjižnici, a 1759. antifonarij zadarskih franjevaca³⁸), bijaše manje darovit i oskudniji u zamisli, iako je poticao iz većeg umjetničkog žarišta. On je u Vignole kraj Venecije ispisivao vrlo jednostavnim ukrasom svoje inicijale, a nije slikao minijature. U naslovu i na 589 strani svog dubrovačkog antifonarija istaknuo je svoje ime, a najhvalisaviji je natpis sa 510 strane:

Explicit antiphonarium pro
prium sanctorum per anni
circulum à R. Fr̄e Joseph
Maria Cordans veneto
ordinis minorum regul.
opservantie S. P. nostri
Francisci maiori qua
potuit attentione ac
diligentia elabora
tum
Anno Demini
MDCCXXXV

Vuičić je pak knjigu popravio i označio to na 589 strani:

Restauratum à pre Bernardino Vvicich
a Ragusio eisde Ordi. An. Do. MDCCXXVI
etatis sue LXI

Pored tih minijaturista i pisara rukopisnih knjiga bilo je u Dubrovniku zastalno i drugih, čija su nam imena zasada još nepoznata. Oni su ukrasivali kistom i perom različite knjige i povelje Republike, poznate su knjige bratovština, a osobito isprave pomorskih kapetana i zapovjednika brodova iz XVII. i XVIII. stoljeća ispisane na pergameni sa šarenim cvjetnim okvirom i likom sv. Vlaha i drugih svetaca i nekoje službene knjige lijepih naslova i inicijala, ali imena njihovih pisara i sitnoslikara još su skrivena. Slikari koje sam iznio, iako ne čine posebnu školu sa nekim osobi-

tim obilježjem, svjedoče da je sitnoslikarstvo u Dubrovniku bilo njegovano, osobito u XV. stoljeću, i da se oprema knjiga protezala sve do XIX. stoljeća. Tim se bar donekle zaokružuje još uvijek nepotpuni prikaz o dubrovačkim umjetničkim zanatima.

BILJEŠKE

- 1) Folnesics H., *Die Illuminierten Handschriften in Dalmatien*. Leipzig 1917.
- 2) *Ibidem* str. 66.
- 3) Stošić K., *Rukopisni kodeksi sv. Franje u Šibeniku*. Croatia Sacra, 5, str. 39. Zagreb 1933.
- 4) Šegvić K., *Poljud. Vjesnik zemaljskog arkiva u Zagrebu*. Str. 30. Zagreb 1914.
- 5) Stošić o. c. str. 35.
- 6) I. d. *Un codice scritto da Bartolomeo di Traù*. Archivio storico per la Dalmazia XIV. str. 537. Roma 1933.
- 7) Fisković C.—Prijatelj K., *Albanski umjetnik Andrija Aleši u Rabu i u Splitu*, str. 6, 23. Split 1948.
- 8) Folnesics H., *Die illuminierten Handschriften im Österreichischen Küstenlande ...* str. 85. Leipzig 1917.
- 9) Karaman Lj., *O umjetničkoj opremi knjige u Dalmaciji. Eseji i članci*, str. 161. Zagreb 1939.
- 10) Sabalich G., *Le miniature antiche di Zara*. str. 12. Zadar 1908.
- 11) Kolendić P., *Marulićeva oporuka*, str. 12, 18. Split 1924. C. Fisković, *Umjetnički obrt XV. i XVI. stoljeća u Splitu*. Marulićev zbornik, str. 145. Zagreb 1950. — P. Skok griješi kad piše da pjesnik u svojoj knjižnici nije imao knjigu o slikarstvu, jer je ta navedena u njegovoj oporuci (v. Kolendić, o. c.), *ibidem* str. 240.
- 12) Eitelberger von Edelberg, *Die Mittelealterlichen Kunstdenkmale in Dalmatien*, str. 164. Wien 1884. — G. Sabalich, o. c. o tim majstorima ništa ne zna, str. 1.
- 13) Molmenti P., *La storia di Venezia nella vita privata*. Vol. II, str. 131. Bergamo 1925.
- 14) Radmilovići ili Razmilovići su stara splitska obitelj, već u XV. stoljeću spominju se u Velom Varošu. Oko 1525. do 1535. spominje se Jelina Radmilović (Knjiga odredaba, imanja itd. bratovštine sv. Duha, u arhivu crkve sv. Duha u Splitu), god. 1455. spominje se Vukas Radmilović de Burgo (Splitski akti, sv. 25, svešćić V. str. 238. Državni arhiv u Zadru), a 1478. godine ser Petro Radmilovich habitatore in burgo Spaleti (*ibid.* sv. 34, I, str. 131'). U Velom Varošu postoji još Radmilovićeva ulica, a u obitelji Radmilović Marinović čuva se rodoslovno stablo, kopija originala, koji se nalazi u Ivana Razmilića u

Santiagu. Tu je naslikan, uz ratnika, grb sa smeđim križem na crvenom polju. U križu su četiri kesice, a u lijevom gornjem uglu polja cvijet. Vrh grba se propinje lav s križem i uz njega je natpis: Arma Radmilovich 1460. Na slici je naslov: Albero del N.le Ple sigr. Con Stephano Radmilovich. Iz geneološkog štabla ispisujem samo izravne pretke minijaturiste i njegova nećaka Franje Antuna, koji se u istom samostanu također bavio minijaturom:

Zuane
Giudice 1496
Mattio 1497
Doimo alfier 1570
Anastasio 1540
Girolamo alfier 1584

Nicolo 1610	Bonaventura 1626	Doimo 1620	Francesco alfier 1616	Pietro 1619
Francesco Antonio O. M.				

Provjeravajući to stablo sa matičnim knjigama XVII.—XIX. stoljeća, čini mi se, bar uglavnom, tačno.

- 10) Dokumenti Petra Zečevića nalaze se u obitelji Radmilović Marinović u Splitu. Iz njih se može uspostaviti život ovog slikara. Rođen je 2. ožujka 1807. godine u Velom Varošu u Splitu, gdje mu je živio otac Frane, rođen tu 1769. godine. Petar je 1833. godine imenovan za pisara Okružnog poglavarstva u Splitu, odakle je 1841. godine premješten u sud u Supetar na Braču. God. 1845. premješten je na ranije mjesto u Split i odatle slijedeće godine na sud u Vrliku. Želio je zbog odgoja kćeri i pomoći rodbini da ga premjestite u Split i nakon nekoliko odbijenih molba postavljen je za perovodu 1855. godine na Gradsko poglavarstvo gdje je 1859. godine umirovljen. Plaća mu se kretala između 300 i 420 austrijskih fiorina godišnje, a živio je bi jedno zbog dugova koji su iznosili 2500 fiorinta. Umro je u kolovozu 1876. godine u Splitu. U jednoj bilješci spominje sliku, vjerojatno koju je slikao za crkvu u Pražnicama na Braču, a u drugoj o učenju slikarstva kod dubrovačkog slikara Martinija koji je živio neko vrijeme u Splitu:

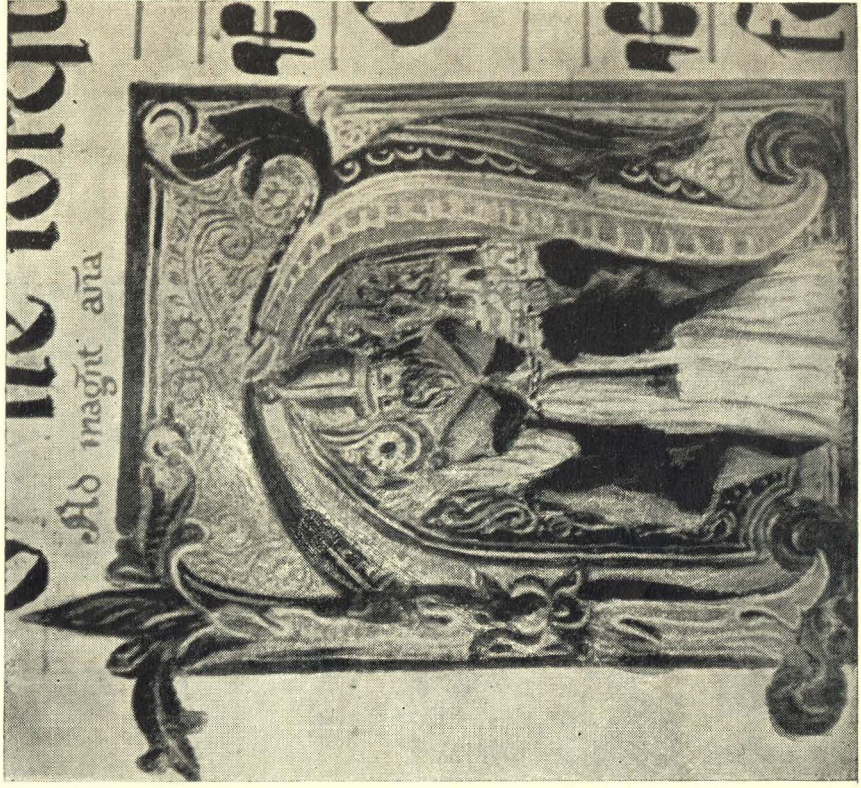
Io, quand' ero givane, mi delettavo molto nel disegno — Ebbi da raggazzo qualche istruzione da un povero pittore, certo Raffaele Martini di Ragusa, alievo del accademia di San Luca a Roma. La mia istruzione però si limitava a due ore per settimana o al più tre. Siccome egli era alla direzione dei lavori negli escavi delle antichità a Salona, così per un paio di mesi e più, così la scuola si limitava ad un ora nelle giornate festive — studiavo gli elementi di figura, facevo teste, busti, nudi e sempre a matita. Il mio desiderio era, com' è ben a credersi nei ragazzi di dipingere a colori, ma il maestro ciò non mi permetteva, nè volea che io vedessi come egli dipingesse ad olio. Egli aveva ragione. Mio padre non era in grado di pagargli, le lezioni che mi impartiva. La matita incominciava annoiarmi, le lezioni andavano diradandosi, ed ho finito col non andarci più. Domenico Bellotti che era mio condiscipolo però continuava. Egli faceva al povero Martino

Seruŝin Tráiti:

Inicijali antiŝonara Male Braće u Dubronniku

Initial

S. Vuité:

Initial

Seraphin Orijerli:

A. Aleši:

Sv. Jerolim - Dubrovnik

A. Aleši:

St. Jerolim - Umjetnička galerija, Split

N. Lazarić:

Se. Vlaho

tutti i servizi che gli occorreavano (mentre io faceva le figure) nell' arte ed egli aveva il privilegio di veder dipingere il maestro. Però nemmeno lui lo pagava. — Levatomi totalmente dalla scuola io continuai a casa scarabocchiare, copiando ogni cosa, da buone e cattive stampe, però adoperando sempre colori. Lo studio per me era l'ultima cosa, ero in ginnasio, e molte e molte volte pel mio pitturare e non studiare ebbi castighi e busse.

Ta bilješka, jednako kao i njegov sitni rad i bijedni činovnički život, prava su slika ondašnjih prilika, koje razjašnjavaju zašto je hrvatska umjetnost u prvoj polovici XIX. stoljeća bila u Dalmaciji potpuno zakrčljala. O njegovim radovima pisat će posebno K. Prijatelj.

¹⁶⁾ Kovač K., Nicolaus Ragusinus und seine Zeit. Jahrbuch des kunsthistorischen Institutes der k. k. Zentralkommission für Denkmalpflege. Band. XI. Beiblatt, str. 83. Wien 1917.

¹⁷⁾ Distributiones testamenti Cive de bielle (1363)
... dedit domino Jacobo de Jadra pro precipiendo scribendi 1 librum... ducatum 1. Distributiones testamentorum, sv. 68/2, str. 73'. Državni arhiv u Dubrovniku.

¹⁸⁾ Rode B., Necrologium fratrum minorum de observantia provinciae S. Francisci Ragusii, str. 12. Quaracchi 1914.

¹⁹⁾ Die XXI Iullij (1405)
Dompnus Marinus Covachich facit manifestum quod ipse promittit et se obligat fratri Paulo et fratri Stephano ordinis predicatorum ad presens in Ragusio, presentibus et stipulantibus vice et nomine fratrum conventus ordinis predicatorum de Sibinicho scribere de manu sua propria unum messale, quod sit compositum et ordinatum bene et sufficienter cum minijs ornatum et omnibus alijs necessarijs et oportunitis prout continetur in presentibus literis missivis hic affissis pro precio et nomine precij ducatorum treginta quatuor auri, de quibus dictus dompnus Marinus fuit confessus habuisse et recepisse ducatos auri quindecim pro parte solutione pretij dictum messal fiendum et ordinandum per eum modis supradictis, quod mesale dare tenetur completum et amiatum secundum quod continetur in predictis literis missis usque ad unum annum proxime venturum....
Die XX aprilis 1408, frater Paulus et frater Stephanus supradicti faciunt contenti et confessi habuisse et recepisse a dicto dompno Marino mesale predictum prout in pacto continetur.

Diversa Cancellarie, sv. 35, str. 205.

Adresa na poledini: Reverendis in Hristo patribus, fratribus Paulo de Ragusio. Vicario ordinis predicatorum et Stephano, lectori, presentetur, in conventu sancti Dominici, in Ragusio. Datella ben Sadržaj pisma: Carissime fratres et patres Salutatione Cordiali premissa ut prioribus paucis diebus elapsis et discursis scripseramus vestris caritatibus de facto nostri missalis. Set negligentia latoris nostre licere non fuerunt vobis presentate. Nunc iterum de capite scribimus et scribemus nec cessabimus quousque perveniat ad finem facti et habeamus (!) intentum si est possibile non possumus inducias dare nec habere, tum propter eos qui conferunt et concurrunt in parte solutionis, tam quia omnino eo caremus et non hebemus (!) in quo celebrare. Unde si presbiter Marinus noster vult tenere manus ad factum faciendum et observando pacta et conditiones perscriptas et determinatas nobiscum non ducendo nos per verba dilatatoria fabulationes et tardationes ut est mos talium componatur et faciatur se cum securitate et fidijs ut poscitur, seu dando vobis pignus, seu per cancellariam, seu obligando aliquid de suo, seu dando in fidei jussores

pecunias ut ponat manus in nomine Hristi et incipiat scribere sollicite et sollerter se habeat. Inter nos est magna distantia non possumus omni hottidie et tempore penes ipsum manere ad incitandum eum. Residuitas pecuniarum est penes me stet securus, de factis nostris, dum modo sit ipse lealis in factis suis. Et attendat ad pacta et conventiones, nobiscum, scripsimus sibi omnes condiciones quas debet observare et ponere in executionem, per fratrem Michaellem conventus nostri, quibus vellitis observare ponat manus aliter minime, licet ipse sit eas puntualiter. Et sunt hic infrascripte, et note jam dilectōni (!) vestre, quod debeat, facite, principales licteras, de auro bono, et de lazuro, ut sunt iste, prima, dominica adventus, domini, de nativitate, de epiphania, eorum beate virginis de quatuor solempnitatibus, de resurrectione domini, de ascensione, de pentecostes, de tribus solempnitatis ordinis nostri de corpo Hristi crucifixum, Johannis, Baptiste, Petri, et Pauli, ceterorum solempnitatum fatiat licteras, maioras cum cinabrino, ceterum ponat exultet jam angelica ad notas liber generationis, factum est autem, evangelia. Insuper Rubricas, complete ordinis, ut habetur in nostro missale. Secus do vobis scite quod Reverendus provincialis sub Aurana iuxta sanctum Clementem, fuit exoliatus et depredatus omnibus bonis, per Apulos, de castro Jadre, et licet spes sit recuperandi vellit Deus quod sit sine dampno, suo et sotiorum. Fuerunt fratrum due barche, scilicet nostri prioris et sua, omnes qui fuerunt cum priore, ut fratres Michael Claudus, Andreas de Duratio, sunt salvi et illesi, in sua autem barcha penitus nichil dimissum est. Jadrenses multum condolent, si civitatis dolor autem ordinetur in effectum et bone voluntatis, et in restitutione Rerum. Rogo quantum scio et posum.... Valet. Datum Sibinici, die XX. Madii, per

Vestros fratres in Hristo, Johannem, priorem Sibinici ordinis predicatorum, lectorem Georgium lectorem, eiusdem et cetera.

U navedenom Kovačevu radu signatura ovog dokumenta krivo je označena. Zauzimanjem ravnateljja dr. V. Foretića pismo je ipak pronađeno među nerazvrstanim ispravama u Dubrovačkom arhivu.

²⁰⁾ (die XXVI junij 1412)

Dum Marinus Covacich facit manifestum quod ipse promittit et se solemniter obligat ser Jacobo de Ugodonis notario et cancellario Ragusij scribere manu sua unum pulcrum legale ac solemne missale illius voluminis cuius est missale datum ecclesie cathedralis sancte Marie per epitropos Anne de Mense earum marginibus vacivus condentibus ab unoquoque latere faciei super aliquantulum cum pleniori littera, quod sit littera predicti missalis continuata perfecte et legali usque ad finem. Et quod carte sint albe bene quadrate sine aliqua diminutia angulorum. In quo quidem missali dictus dominus Marinus scribere tenetur omnia officia, orationes omnesque solemnitates et illas que cerrebrantur in Ragusio. Item cum omnibus allijs officijs necessarijs et oportunis, ita quod iudicio dominorum Mathei de Georgio et Mathei de Ragnina canonicorum sit completum sufficietur. Item tenetur formae litteras magnas et omnes alias parvas bene editas et aminiatas duobus bonis et optimis coloribus, videlicet in zenabrio et azuro fino ultramarino. Et dictus missale promittit dare completum et stanziatum omnibus suis expensis usque ad octo menses proxime venturos pro ducatos trigintaquinque...

Diversa cancellariae sv. 39, str. 94.

²¹⁾ Mille quattrocento tredexe a di tredexe de marzo, io dom Radeta fiolo de hylia faco mio ultimo testamento... item voglio che lo mio messale qual si e scritto de la man de don Marin mio çago se debia vender...

Item uno missaletto qual comenzado a scriver con tutte le carte che azo de cavreto lago a don Zohane de Blasio...

Testamentum domini Radete hylich. Testamenta notariae, sv. 9, str. 196 — 196'.

²²⁾ (die ultimo februarij 1443)

Dom Marinus Ratchovich se per se et bona sua promisit et se obligavit ser Triphono de buchia presente et stipulante dare completum et perfectum de manu propria ipsius dom Marini usque ad quinque menses proxime futuros breviarium quod legatum est per olim Johanem de buchia monasterio fratrum Slano et quod anceptum et principiatum est de manu ipsius ser Johannis videlicet de omni eo quod opus est ipsi breviario excepter tam quod in nullo eminiato magno, ubi cadet poni aurum quod idem dom Marinus illud aurum minime ponere nec dare debeat et exceptatis etiam cartis membranis quas dictus ser Triphonus dare et ponere debeat. Et hoc facere teneatur et promisit idem dom Marinus pro precio et solutione ypperperorum triginta quinque quos idem ser Triphonus sibi dom Marino dare teneatur et promisit pro mercede et laboris sui. Et teneatur et debet idem dom Marinus facere omnia eminiata ipsius breviarij de zenabrio et azuro sicut utitur et fit in allijs breviarijs....

Marginalna bilješka: cassum de voluntate partium cum qualibet pars dixit fuisse sibi integre satisfacta.

Diversa notariae, sv. 26, str. 159'.

²³⁾ MCCCCXVIII, a di XXIII d octubrio. Io pre Nicola Millagostich fazo el mio ultimo testamento.... item lasso a Sancta Maria Mazore al altare de Sancta Croce dove io officio che se faza un messal de ypperperi settanta el qual messal voyo che lo faza pre Andruscho, dico sel vora, se l non vora che lo faza un altro. E questo prego procuradori de Sancta Maria che sopra questo sovrastano che se faza presto...

Testamenta notariae, sv. 11, str. 18'—19.

²⁴⁾ Fisković C., Naši graditelji i kipari XV.—XVI. stoljeća u Dubrovniku. Zagreb 1946.

²⁵⁾ 17 Junii 1450. Ego dum Nicola domini Antonii confiteor quos super me et omnia mea bona obligo me dare et consignare omnibus meis expensis ser Clementi Mar. Ra. de Goze statutum comunis Ragusij scriptum de mea manu ad formam et similitudinem illius ser Johannis de Palmota et ligatum in tabulis et fulcitum omnibus exceptis solummodo armaturis auri quas non teneat ego facere usque ad decem menses proxime futuros. Et si non fecero quod tunc, elapso termino et eum non dante ipsi ser Clementi dictum statutum ut dictum est fulcitum et factum meis expensis quod ipse ser Clemens possit ipsum statutum emere aut scribi facere omnibus damnis et expensis mei dum Nicole et quod credatur ipsi ser Clementi simplici eius verbo de eo quod dixerit et illico teneat sibi solve id quod expenderit in ipso statuto de quo ego sum solutus ab eo ad plenum. Renuntiando. Hec autem carta etc. Judex (ser Michael de Proculo et Nicola Stella).

Debita, sv. 25, str. 181.

²⁶⁾ Die XXI decembris 1453. Dom Johannes Ocruglich solemniter se obligando promisit ser Johanni Nicolini de Gondola tamquam epitropo testamenti Johanne uxoris quondam Radoe barberij presenti et nomine predictae epitropie recipienti, et dom Nixe Radonich in suo nomine

presenti et recipienti, de dando ipsis ser Johanni et dum Nixe nominibus suprascriptis usque ad unum annum proxime futurum ad tardius unum missale in bonis cartis pergamenis in volumine magno sicut communiter fiunt missalia completum de scriptura rubricis et a miniaturis et cum omnibus cerimonijs et allijs spectantibus et presentibus ad unum pulcrum et bonum missale bene scriptum et bene completum de littera scripta manu ipsius dom Johannis secundum formam datam Cancellario servandam pro monstra excepta ligatura ipsius missalis qua fieri debeat expensis suprascriptorum ser Johannis et dum Nixe. Pro quo quidem Missali sic dando per ipsum dom Johannem scripto et completo ut supra... Dicitur ser Johannes epitropus suprascriptus promisit ipsi dom Johanni dare et solvere de bonis epitropie ypperperos quinquaginta, et dicitur dom Nixa promisit ipsi dom Johanni de se dare alios ypperperos quinquaginta, ita quod sint in totum ypperperos centum. Quod missale cum habitum fuerit a dicto dom Johanne ut dictum est debeat presentari et offerire ad ecclesiam Sancti Nicolai de platea pro satisfactione legati testamenti ipsius olim Johannis.

die XVIII novembris 1453. Dom Johannes ocruglich suprascriptus confesus fuit habuisse et recepisse a suprascripto ser Johanne Nicolini de Gondola dante et solvente secundum pactum suprascriptum de denarijs Epitropie suprascripte ypperperos quinquaginta. Renuntianto etc. Diversa notariae, sv. 38, str. 178.

- ²⁷⁾ Testamentum giuraghi Priboejevich, MCCCCLVII indictione quinta, die trenta decima Januarij, Ragusij.... testibus.... zivan Radoevich magister a libris...

Testamenta sv. 16, str. 32'.

Testamentum Radossavi bogdanovich dicti odrancich fabri... MCCCCLVII indictione V, die 13 januarij, Ragusij... testium... dom Nicole de Radogne et Johanni magistrorum librorum...

Testamenta sv. 16, str. 38.

- ²⁸⁾ Toesca P., Storia dell' arte italiana I, sl. 562. Torino 1927.
²⁹⁾ Fisković C., Dubrovački zlatari od XIII. do XVII. stoljeća. Starohrvatska Prosvjeta, Treća serija, sv. I, str. 213. Split 1949.
³⁰⁾ Diversa notariae sv. 67, str. 162'—163. Državni arhiv u Dubrovniku.
³¹⁾ (die VIII julij 1488)

Presbyter Donatus de Liano de Andria et Stephanus Marellus de Pulignano scriptores obligantes se se et eorum bona in solidum promiserunt reverendo domino Luce Antonio abbati monasterij Lochrome presenti et acceptanti de faciendo et dando dicto domno abati ad tardius usque ad nativitatem domini proxime futuram omnibus eorum expensis de bonis cartis membranis et scripturis formatis iuxta scripturam gradualium quam faciunt capitulo canonicorum de Ragusio et de notis cantus et de hyminiaturijs de penna pulchris, justis et bene notatis et bona scriptura et recta orthographia, unam partem gradualium juxta formam inter partes declaratam incipiendo a prima dominica post penthecostes usque in finem dictorum gradualium precio et foro ducati unius auri veneti pro singulo quaterno completo, videlicet pro singulis octo folijs, cum hoc quod de toto precio defalcare debeant ducati tres auri quos dicti scriptores donant et remittant dicto monasterio Lochrome. Et debent ipsi scriptores primos duos quaternos transmittere ipsi domino abbati per manus Johannis de Strocijis mercatoris florentini Trani commorantis, quibus duobus quaternis inspectis ipse dominus abbas debet subito rescribere ipsis scriptoribus si ei

placebunt dicti duo quaterni, ut sine dellatione eo modo prosequantur restum. Et convenerunt quod dicti quaterni prout scribentur et expediuntur de tempore in tempore per ipsos scriptores dari et consignari debeant Trani Johannis de Strocijs . . .

Diversa notariae sv. 68, str. 128.

- ³²⁾ Kukuljević I., Slovník umjetnikah jugoslavenskih str. 76, Zagreb 1858.
- ³³⁾ Rode B., o. c. str. 25
- ³⁴⁾ Ibidem str. 19
- ³⁵⁾ Appendini F., Notizie storico-critiche sulle antichità, storia e letteratura de Ragusei, sv. II, str. 212. Dubrovnik 1803.
- ³⁶⁾ Rode B., o. c. str. 128
- ³⁷⁾ V. sl. Folnesics o. c. (1) sl. 24.
- ³⁸⁾ Sabalich G., o. c. str. 9